

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС**АНДРЕЄВА О. В.,**

кандидат юридичних наук,
асистент кафедри економічного права
та економічного судочинства
(Навчально-науковий інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка)

УДК 346.9

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.1.1.14>**ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВІДШКОДУВАННЯ ВИТРАТ
НА ПРОФЕСІЙНУ ПРАВНИЧУ ДОПОМОГУ
У ГОСПОДАРСЬКОМУ СУДОЧИНСТВІ**

У статті досліджується інститут відшкодування витрат на професійну правничу допомогу у господарському судочинстві. Здійснюється аналіз нормативних джерел, актуальної судової практики з цього питання та практики Європейського суду з прав людини. Звертається увага на дещо фрагментарний законодавчий підхід до врегулювання цього інституту. Провідна роль в регулюванні відшкодування витрат на професійну правничу допомогу належить судовій практиці. Досить часто положеннями судової практики заповнюються ряд законодавчих прогалин. Саме це є сумнівним з точки зору законодавчої техніки. Висловлюються пропозиції усунення прогалин шляхом внесення змін до норм чинного законодавства з метою конкретизації документів, які можуть бути подані до суду в якості доказів понесення витрат на професійну правничу допомогу.

У дослідженні процитовано та узагальнено актуальну судову практику з цього питання, окреслено механізми реалізації відшкодування витрат на професійну правничу допомогу. Приділено увагу аналізу поняття «гонорару успіху» адвоката як важливої складової витрат на професійну правничу допомогу.

Висловлюється позиція щодо необхідності виконання ряду умов для забезпечення в майбутньому стягнення витрат на професійну правничу допомогу за рахунок сторони справи не на користь якої ухвалено рішення господарським судом. Зокрема, до таких умов варто віднести: подачу орієнтовного розрахунку витрат разом із першою заявою по суті справи, надання відповідних доказів понесення таких витрат до суду (перелік їх нормативно не закріплено), подача остаточних доказів у строки встановлені процесуальним законом.

На підставі аналізу законодавчих джерел та актуальної судової практики виокремлено ряд критеріїв, яким мають відповідати судові витрати (в т.ч. витрати на професійну правничу допомогу як різновид судових витрат), з метою їх подальшого відшкодування. Такі судові витрати мають бути дійсними, обґрунтованими, розумними, співмірними з ціною позову, враховувати складність справи та значення її для сторін

Ключові слова: господарський процес, адвокат у господарському процесі, витрати на професійну правничу допомогу, представництво сторони в господарському процесі, відшкодування витрат на професійну правничу допомогу.

Andreieva O. V. Certain problematic aspects of reimbursement of expenses for professional legal assistance in commercial litigation

The article examines the institution of reimbursement of expenses for professional legal assistance in commercial litigation. The analysis of normative sources, current judicial practice on this issue and the practice of the European Court of Human Rights is carried out. Attention is drawn to the somewhat fragmentary legislative approach to the regulation of this institution. The leading role in regulating the implementation of the reimbursement of expenses for professional legal assistance belongs to judicial practice. Quite often, a number of legislative gaps are filled by provisions of judicial practice. This is dubious from the point of view of legislative technique. Proposals are made to eliminate the gaps by making changes to the norms of the current legislation in order to specify the documents that can be submitted to the court as evidence of incurring costs for professional legal assistance.

The position is expressed regarding the need to fulfill a number of conditions in order to ensure in the future the collection of expenses for professional legal assistance at the expense of the party in whose favor the decision was made by the commercial court. In particular, such conditions should include: submission of an approximate calculation of costs together with the first statement on the merits of the case, provision of relevant evidence of incurring such costs to the court (the list of them is not fixed by law), submission of final evidence within the time limits established by the procedural law.

Based on the analysis of court practice, a number of criteria have been identified that court costs must meet (including costs for professional legal assistance as a type of court costs) for the purpose of their further reimbursement. Such court costs must be valid, justified, reasonable, commensurate with the cost of the claim, take into account the complexity of the case and its importance for the parties.

Key words: *commercial litigation, attorney in commercial litigation, expenses for professional legal assistance, representation of a party in commercial litigation, reimbursement of expenses for professional legal assistance.*

Вступ. Важливу роль у справах щодо захисту прав і законних інтересів сторін і третіх осіб посідає інститут представництва у господарському процесі. Представництво можливе на будь-якій стадії конкретної справи, що розглядається господарським судом. Сторони та треті особи вільні у виборі представника для звернення до господарського суду. Проте із цього загального правила існують певні виключення. Враховуючи так звану «монополію адвокатури»¹ в нашій державі, досить частко представником сторони у господарському процесі виступає адвокат. Взаємодія адвоката з стороною чи третьою особою у господарському процесі (клієнтом) відбувається на підставі укладеного між ними договору про надання оплатної правничої допомоги. Вже із самої назви якого можна зробити висновок про понесення клієнтом певних витрат на оплату послуг адвоката (витрати на професійну правничу допомогу).

Витрати на професійну правничу допомогу включаються до переліку судових витрат, які передбачені ст. 123 Господарського процесуального кодексу України (далі – ГПК України). Відшкодування цих витрат за рахунок іншого учасника справи, у разі якщо рішення винесено не на його користь, є важливою складовою права на справедливий судовий розгляд.

¹ Немає законодавчого визначення поняття «монополія адвокатури». Так, А. Бірюкова ще у 2015 році вказувала на «монополізацію адвокатурою сфери судового представництва та захисту від кримінального обвинувачення». У своїй статті вона розглядає монополію як явище в адвокатурі у двох аспектах: 1) функціональному, що передбачає виключні повноваження адвокатів у сфері надання юридичних послуг (таке розуміння адвокатської монополії є традиційним і поширеним, також і серед зарубіжних експертів і науковців); 2) суб'єктному, що передбачає здійснення адвокатської діяльності на території держави виключно національними адвокатами [4].

Цей інститут виконує ряд важливих функцій у господарському процесі. До основних із них варто віднести стимулюючу, виховну (превентивну), реабілітуючу. Зокрема, виховна (превентивна) функція полягає у тому, що учасники господарських відносин повинні в майбутньому утримуватись від порушень прав інших осіб та не подавати завідомо необґрунтовані позови до суду. Стимулююча функція полягає у тому, щоб учасники господарських відносин намагалися вирішувати свої спірні питання в позасудовому порядку. Реабілітуюча функція спрямована на відновлення права та матеріального становища особи за рахунок іншої особи-порушника цих самих прав (що встановлено рішенням суду в конкретній справі). Нормативне регулювання інституту відшкодування витрат на професійну правничу допомогу є дещо фрагментарним. Провідна роль в реалізації цього інституту належить судовій практиці, яка інколи може бути суперечливою та достатньо неоднозначною.

Постановка завдання. Основними завданнями даного дослідження є здійснити теоретико-правовий аналіз інституту відшкодування витрат на професійну правничу допомогу в господарському процесі; проаналізувати судову практику з цього питання; узагальнити механізм реалізації даного інституту.

Результати дослідження. Право на справедливий суд, яке гарантовано багатьма міжнародними правовими актами, нерозривно пов'язане із обов'язком держави забезпечити особі реальний, а не формальний доступ до правосуддя. Право на судовий захист не може бути ефективно реалізовано без забезпечення права на правову допомогу. У ст. 59 Конституції України кожному гарантується право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав. Право кожного на правову допомогу за своєю суттю є гарантією реалізації, захисту та охорони інших прав і свобод людини і громадянина, і в цьому полягає його соціальна значимість [4]. У ст. 131-2 Конституції України встановлено, що виключно адвокат здійснює представництво іншої особи в суді (крім випадків встановлених у ч. 3 цієї ж статті) [2]. У ч. 1 ст. 16 Господарсько-процесуального кодексу зазначено, що учасники справи мають право користуватися правничою допомогою. Представництво у суді, як вид правничої допомоги, здійснюється **виключно адвокатом (професійна правнича допомога)**, крім випадків, встановлених законом [3]. Таким чином, професійну правничу допомогу в господарському процесі можуть надавати виключно адвокати. Така позиція висловлюється Великою Палатою Конституційного Суду у абз. 2 п.п. 2.2.1 п.п. 2.2 п. 2 мотивувальної частини Висновку «...поняття «надання професійної правничої допомоги» не тотожне поняттю «представництво особи в суді». Надання професійної правничої допомоги здійснюють лише адвокати, натомість представництво особи у суді може бути здійснене за вибором особи адвокатом або іншим суб'єктом» [5]. Зокрема, ст. 58 ГПК України вирізняє адвоката, законного представника, будь-яку повнолітню дієздатну особу (щодо малозначних спорів), органи та інших осіб, які можуть звертатись до суду в інтересах недієздатних чи обмежено дієздатних осіб, що можуть бути представниками учасників конкретної господарської справи в суді. Тому слід відмежовувати право на отримання правничої допомоги від права на вільний вибір захисника своїх прав (представника в суді).

Питанням дослідження особливостей участі адвоката в господарському процесі та відшкодування витрат на професійну правничу допомогу займались наступні науковці: В. Беляневич, С. Бичкова, О. Харитоновна, Т. Вільчик, О. Задніпровський, С. Халатов, Д. Ватман, В. Резнікова та інші.

В результаті системного аналізу вищенаведених нормативно-правових актів та норм Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» професійна правнича допомога в господарському процесі – це надання адвокатом клієнту (в т.ч. учаснику справи) консультацій, роз'яснень з правових питань, правової інформації, складання процесуальних документів, здійснення представництва інтересів учасника господарського процесу в судах, перед іншими особами тощо. Таким чином, спектр правничих послуг, які може надавати адвокат своєму клієнту у господарському процесі є досить широким.

Введення так званої «монополії адвокатури» щодо представництва інтересів особи

в суді донині є дискусійним питанням. Окремі науковці (Зільник Н.М., Святоцька В.О.) висловлюють думку щодо її доцільності. Адже монополія адвокатури у під час судового розгляду сприяє підвищенню якості розгляду справ, зокрема, у господарських судах. Аргументами на користь цієї позиції є те, що: по-перше, адвокати мають належну кваліфікацію, що документально підтверджується свідоцтвом про право на заняття адвокатською діяльністю, яке видається лише за умов наявності щонайменше дворічного стажу роботи у галузі права, складання кваліфікаційного іспиту, задовільних результатів стажування та складання присяги; по-друге, адвокати зобов'язані дотримуватися Правил адвокатської етики; по-третє, доцільність звернення за допомогою саме до адвоката пояснюється тим, що адвокати, на відміну від інших фахівців у галузі права, що можуть здійснювати представництво, у випадку порушення вимог законодавства нести дисциплінарну відповідальність; по-четверте, на користь монополії адвокатів свідчить також досвід європейських країн [6. с. 31]. Також є позиція відповідно до якої, монополія адвокатури – перешкоджає доступу до правничої допомоги в цілому через різні причини: відсутність достатньої кількості кваліфікованих адвокатів у окремих адміністративно-територіальних одиницях, зростання вартості послуг адвоката, що у поєднанні із низькими статками громадян буде перешкодою для звернення за професійною правничою допомогою тощо [7 с. 246]. Наразі у Верховній Раді України зареєстровано Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) № 1039 від 29.08.2019 р. [8]. У цьому Проекті Закону йдеться про необхідність внесення змін до Конституції України шляхом викладення ст. 131-2 Конституції України у новій редакції та залишення монополії адвокатури лише для захисту особи від кримінального обвинувачення. Наразі даний проект закону не прийнято.

Відповідно до п.1 ч. 3 ст. 123 ГПК України до судових витрат (крім іншого) належать витрати на професійну правничу допомогу. У ч. ст. 126 ГПК України встановлено, що за результатами розгляду справи витрати на професійну правничу допомогу адвоката підлягають розподілу між сторонами разом із іншими судовими витратами.

Судовою практикою підтверджується позиція висловлена вище, що відшкодуванню підлягають виключно витрати на професійну правничу допомогу, яка була здійснена адвокатом. Так, зокрема у своїй постанові КГС ВС від 04.10.2019 р. по справі № 914/1949/18 викладає позицію про незастосовність широкого тлумачення положення зазначеної статті 126 ГПК України. Відшкодуванню підлягають витрати, пов'язані з правничою допомогою виключно адвоката (адвокатського бюро / об'єднання) [9]. Таким чином, якщо особа у малозначному спорі користується правовою допомогою не адвоката, а, наприклад, юриста (який навіть може бути зареєстрованим як ФОП щодо КВЕДУ: 69.10 (діяльність у сфері права)), то відшкодувати витрати на такого представника, шляхом покладення їх на іншу сторону, вона не зможе.

ГПК України пов'язує факт реалізації права особи на відшкодування витрат за рахунок іншого учасника справи з виконанням ряду умов. Зокрема,

1) необхідність подачі до суду попереднього розрахунку суми судових витрат, які сторона понесла і які очікує понести у зв'язку із розглядом справи, **разом з першою заявою по суті спору.**

Таким чином, разом з подачею позову до господарського суду (позивач) чи відзиву на позов (відповідач) сторона вже подає попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат (в т.ч. витрат на професійну правничу допомогу (ч.1 ст. 124 ГПК України). У разі нездійснення подачі попереднього (орієнтовного) розрахунку суми судових витрат – суд може відмовити в майбутньому щодо такого відшкодування. При цьому треба зазначити, що право на відмову щодо відшкодування витрат (в т.ч. на професійну правову допомогу) судом буде реалізовуватись у кожному конкретному випадку із урахуванням встановлених обставин справи. Така позиція знаходить своє відображення у ряді постанов КГС ВС: у справах № 922/676/21 від 14.12.2021, № 905/716/20 від 08.04.2021, № 916/2087/18 від 31.03.2021, № 922/3812/19 від 10.12.2020. Зокрема, КГС ВС зазначає, що у разі *неподання учасником справи попереднього розрахунку у суду є право, а не обов'язок відмовити*

у відшкодуванні відповідних судових витрат. Тобто сам по собі факт неподання стороною попереднього розрахунку судових витрат разом з першою заявою по суті спору не є безумовною та абсолютною підставою для відмови у відшкодуванні відповідних судових витрат. [11;12;13]

Таким чином, подача попереднього розрахунку суми судових витрат на інших стадіях судового господарського процесу не є однозначною підставою для відмови у відшкодуванні таких витрат. Таке питання буде вирішуватись судом на власний розсуд.

Подача такого орієнтовного розрахунку беззаперечно можлива у справах, де гонорар адвоката визначається у фіксованому розмірі. Так, відповідно до ст. 30 ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» гонорар є формою винагороди адвоката за здійснення захисту, представництва та надання інших видів правничої допомоги клієнту. Гонорар може обчислюватись у фіксованому розмірі (оплата за надання правничої допомоги в рамках конкретної справи) і бути визначеним в якості погодинної оплати (оплата залежно від витраченого адвокатом часу на надання певних видів правничої допомоги в рамках конкретної справи). При встановленні розміру гонорару враховуються складність справи, кваліфікація і досвід адвоката, фінансовий стан клієнта та інші істотні обставини. Гонорар має бути розумним та враховувати витрачений адвокатом час [14].

Якщо у договорі між адвокатом і клієнтом встановлено, що сума гонорару визначається залежно від обсягів витраченого часу (погодинна оплата) в рамках конкретної справи, то наперед досить важко спрогнозувати остаточний розмір такого гонорару. В даному випадку – доцільно було б разом з першою заявою по суті справи подати попередній розрахунок суми витрат на професійну правничу допомогу вже понесених клієнтом із вказівкою на те, що така сума може збільшуватись. До таких витрат можна віднести оплату послуг адвоката за надання консультації клієнту, ознайомлення із матеріалами справи, підготовка та направлення адвокатських запитів (наприклад, щодо збирання доказів в рамках конкретної справи) тощо. КГС ВС по справі № 924/447/18 ухвалив додаткову постанову, в якій зазначив, що, оскільки договором про надання правової допомоги було визначено суму гонорару у фіксованому розмірі, то відповідач не зобов'язаний посилатись на час, що був витрачений адвокатом на виконання відповідних робіт (надання послуг) [15]. Обґрунтованість розміру витрат на оплату послуг адвоката в такому разі визначається на підставі наявних доказів.

2) необхідність подачі до суду доказів понесених витрат (в т.ч. на професійну правничу допомогу).

Законодавство України не містить точного переліку таких доказів (документів), які повинні бути подані стороною в якості факту доведення понесених нею витрат на професійну правничу допомогу. Дану законодавчу прогалину усуває судова практика. Так, у постанові КГС ВС від 30.09.2020 р. по справі № 379/1418/18 та постанові Великої Палати ВС від 27.06.2018 р. № 826/1216/16 зазначено, що склад і розмір витрат, пов'язаних із оплатою професійної правової допомоги входить до предмета доказування у справі [16; 17]. Треба визначити, якими ж документами має бути підтверджено розмір понесених витрат на професійну правничу допомогу. До таких документів, судова практика відносить наступні: договір про надання правової допомоги, акт прийому-передачі документів, акт здачі-приймання виконаних робіт, протокол наданих послуг, рахунки на оплату, банківські документи про оплату послуг. Вищезначений перелік не є вичерпним. На нашу думку, доцільно було б здійснити закріплення такого примірного (невичерпного) переліку доказів у ГПК України. Оскільки судова практика не може фактично підміняти собою прогалини у правовому регулюванні даного питання.

3) подати всі необхідні докази щодо підтвердження понесеного розміру судових витрат або зробити відповідну заяву про неможливість подачі таких доказів та подати її до закінчення судових дебатів (ст. 221 ГПК України).

Якщо процесуальні строки щодо подачі відповідної заяви дотримані, то суд вже після ухвалення рішення може ухвалити додаткове рішення, яким вирішити питання про розподіл витрат (в т.ч.) на професійну правничу допомогу (ст. 244 ГПК України).

Вищенаведені критерії кореспондуються із висновком, викладеним КГС ВС у постанові від 07.02.2024 р. по справі 904/1377/22. В даній постанові зазначено, що право сторони, яка має намір отримати за результатами розгляду спору по суті відшкодування витрат на професійну правничу допомогу за рахунок іншої сторони, кореспондується з її обов'язками: зазначити попередній (орієнтовний) розрахунок суми судових витрат, які вона понесла або очікує понести у зв'язку із розглядом справи у першій заяві по суті спору; заявити про це до закінчення судових дебатів; подати до суду докази на підтвердження розміру таких витрат протягом встановленого процесуальним законом строку [18].

Важливим є питання щодо відшкодування так званого «гонорару успіху» адвоката.

Для цілей цього дослідження під «гонораром успіху» адвоката будемо розуміти домовленість, відповідно до якої клієнт зобов'язується виплатити адвокату в якості винагороди певний відсоток від присудженої йому судом грошової суми, якщо рішення буде на користь клієнта. Тобто обов'язок зі сплати гонорару залежить від того чи досягнуто буде перемоги в суді (чи буде рішення ухвалено на користь клієнта).

Відповідно до постанови Великої Палати ВС від 12.05.2020 р. по справі № 904/4507/18 витрати на надану професійну правничу допомогу у разі підтвердження обсягу наданих послуг і виконаних робіт підлягають розподілу за результатами розгляду справи незалежно від того, чи їх вартість уже фактично сплачено стороною/третьою особою чи тільки має бути сплачено [19].

Таким чином, «гонорар успіху» також може бути покладено на іншу сторону господарського процесу. Інше питання – підтвердження розміру такого відшкодування. Для цього необхідно зібрати достатні та належні докази, перелік яких наводився вище (договір між адвокатом та клієнтом, акт прийому-передачі виконаних робіт/наданих послуг, рахунки на оплату тощо).

Звертаємо увагу, що судовою практикою напрацьовано ряд критеріїв, яким мають відповідати судові витрати з метою їх подальшого відшкодування. Такі судові витрати мають бути дійсними, обґрунтованими, розумними, співмірними з ціною позову, враховувати складність справи та значення її для сторін (п. п. 33-34, 37 додаткової постанови Великої Палати Верховного Суду від 07.07.2021 у справі № 910/12876/19) [20].

Заслуговує на увагу практика Європейського суду з прав людини щодо питання судових витрат. У рішенні від 28.11.2002 "Лавентс проти Латвії" (Lavents v. Latvia) за заявою № 58442/00 щодо судових витрат, зазначено, що за ст. 41 Конвенції суд відшкодовує лише витрати, стосовно яких було встановлено, що вони справді були **необхідними і становлять розумну суму**

При визначенні суми відшкодування суд має виходити з критерію реальності адвокатських витрат (встановлення їхньої дійсності та необхідності), а також критерію розумності їхнього розміру, з огляду на конкретні обставини справи та фінансовий стан обох сторін. Ті самі критерії застосовує ЄСПЛ, присуджуючи судові витрати на підставі ст. 41 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Так, у справі "Схід/Захід Альянс Лімітед" проти України" (заява № 19336/04) зазначено, що заявник має право на компенсацію судових та інших витрат, лише якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їхній розмір – обґрунтованим (п. 268) [21; 22].

Отже, суд не може за власною ініціативою зменшити розмір витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають відшкодуванню за рахунок іншої сторони. В цьому питанні треба врахувати висновки Об'єднаної Палати Верховного Суду у справі № 922/445/19, в яких визначено: зменшення суми судових витрат на професійну правничу допомогу, які підлягають розподілу, можливе виключно на підставі клопотання іншої сторони щодо неспівмірності заявлених іншою стороною витрат із складністю відповідної роботи, її обсягом та часом, витраченим ним на виконання робіт; суд з огляду на принципи диспозитивності та змагальності не може вирішувати питання про зменшення суми судових витрат на професійну правову допомогу, що підлягають розподілу, з власної ініціативи; суд (за клопотанням сторони або з власної ініціативи) з врахуванням критеріїв ч. ч. 5-7, 9 ст.129 ГПК України,

може відступити від вказаного загального правила при вирішенні питання про розподіл витрат на правову допомогу та не розподіляти такі витрати повністю або частково на сторону, не на користь якої ухвалено рішення, а натомість покласти їх на сторону, на користь якої ухвалено рішення [21; 22].

Принцип змагальності у господарському процесі знаходить свої втілення, зокрема, у положеннях частині 6 ст. 126 ГПК України. Обов'язок доведення неспівмірності витрат покладається на сторону, яка заявляє клопотання про зменшення витрат на оплату правничої допомоги адвоката, які підлягають розподілу між сторонами. Проте актуальна судова практика в цьому питанні може йти й іншим шляхом. Зокрема, суд може із власної ініціативи зменшити розмір судових витрат, якщо, на думку суду, такі витрати є неспівмірними із складністю справи та обсягом наданої професійної правничої допомоги.

Варто звернути увагу на висновок КГС ВС, який зроблено у постанові по справі № 923/567/17 від 16.05.2018 р. щодо критичного сприйняття судом розрахунку визначення вартості й обсягу отриманих юридичних послуг у цій справі. Мотивація суду зводиться до наступного: представник брав участь у справі, починаючи з першої інстанції, і не міг бути необізнаним про позицію позивачів, законодавство, яким цей спір врегульовано, документи й доводи, яким позивачі обґрунтовували свої вимоги й інші обставини. Суд самостійно зменшив розмір судових витрат на професійну правничу допомогу в цій справі, оскільки визнав їх неспівмірними зі складністю справи й обсягом наданих адвокатом послуг [24].

Висновки. Нормативне регулювання інститут відшкодування витрат на професійну правничу допомогу потребує подальшого доопрацювання. Зокрема, актуальним залишається питання законодавчого закріплення доказів, які має подати сторона у господарському процесі для підтвердження понесених нею витрат. Наразі це питання визначається виключно на рівні судової практики. В той же час нормативно закріплений перелік таких доказів не має бути вичерпним.

Для забезпечення в майбутньому стягнення витрат на професійну правничу допомогу за рахунок сторони справи не на користь якої ухвалено рішення господарським судом, сторона, яка такі витрати понесла, повинна вчинити ряд дій, зокрема: подачу орієнтовного розрахунку витрат разом із першою заявою по суті справи, надання відповідних доказів понесення таких витрат до суду (перелік їх нормативно не закріплено), подачу остаточних доказів у строки встановлені процесуальним законом.

Актуальна судова практика щодо відшкодування «гонорару успіху» адвоката як складового елементу витрат на професійну правничу допомогу є прогресивною ознакою гармонізації підходів судової практики України у цьому питанні із судовою практикою прогресивних світових країн.

Список використаних джерел:

1. Бірюкова А. М. Монополія адвокатури як прояв впливу глобалізації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3(9). С. 3–6.
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 25.02.2024 р.).
3. Господарський процесуальний кодекс України: Закон України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1798-12#Text> (дата звернення 25.02.2024 р.).
4. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Голованя Ігоря Володимировича щодо офіційного тлумачення положень статті 59 Конституції України (справа про право на правову допомогу) від 30 вересня 2009 року № 23-рп/2009. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v023p710-09#Text> (дата звернення 25.02.2024 р.).
5. Висновок Великої Палати Конституційного Суду у справі за конституційним зверненням Верховної Ради України про надання висновку щодо відповідності законопроекту

про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) (реєстр. № 1013) вимогам статей 157 і 158 Конституції України від 31 жовтня 2019 року № 4-в/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v004v710-19#Text> (дата звернення 25.02.2024 р.).

6. Святоцька В.О. Специфіка правового статусу адвоката та проблемні питання його участі в господарському процесі: аналіз українського законодавства й адвокатської практики. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 1. С. 29–33.

7. Моїсеєнко Д. «Адвокатська монополія» та доступність до правосуддя. *Науковий вісник ДДУВС*. 2022. № 2. С. 244–248.

8. Проект Закону про внесення змін до Конституції України (щодо скасування адвокатської монополії) № 1039 від 29.08.2019 р. URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66242 (дата звернення 25.02.2024 р.).

9. Постанова КГС ВС від 04.10.2019 р. по справі 914/1949/18. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/84848093> (дата звернення 25.02.2024 р.).

10. Постанова КГС ВС від 14.12.2021 р. по справі № 922/676/21. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/101989994?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03 (дата звернення 25.02.2024 р.).

11. Постанова КГС ВС від 08.04.2021 р. по справі 905/716/20. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=96105989&red=10000363fa48b6966c4ec20c4e055bc8f9a67e&d=5> (дата звернення 25.02.2024 р.).

12. Постанова КГС ВС від 31.03.2021 р. по справі 916/2087/18. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/95976166?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03 (дата звернення 25.02.2024 р.).

13. Постанова КГС ВС від 10.12.2020 р. по справі 922/3812/19. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/93498728?utm_source=jurliga.ligazakon.ua&utm_medium=news&utm_content=jl03 (дата звернення 25.02.2024 р.).

14. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n6> (дата звернення 25.02.2024 р.).

15. Додаткова Постанова КГС ВС від 02.07.2020 р. по справі за № 924/447/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90176843> (дата звернення 25.02.2024 р.).

16. Постанова КГС ВС від 30.09.2020 по справі № 379/1418/18. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=92020949&red=100003189117eb710b440b1b837b3314ff8a1e&d=5> (дата звернення 25.02.2024 р.).

17. Постанова КГС ВС від 27.06.2018 р. по справі № 826/1216/16. URL: <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/75149541> (дата звернення 25.02.2024 р.).

18. Постанова КГС ВС від 07.02.2024 р. по справі № 904/1377/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116955376> (дата звернення 25.02.2024 р.).

19. Постанова Великої Палати ВС від 12.05.2020 р. по справі № 904/4507/18 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91572017> (дата звернення 25.02.2024 р.).

20. Постанова Великої Палати ВС від 07.07.2021 р. по справі № 910/12876/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/98728788> (дата звернення 25.02.2024 р.).

21. Рішення по справі: «Лавентс проти Латвії (№ 58442/00)»: Європейський суд з прав людини, 28.11.2002 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_175#Text (дата звернення 25.02.2024 р.).

22. Рішення по справі «Схід/Захід Альянс Лімітед» проти України (№ 19336/04)»: Європейський суд з прав людини, URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_994#Text (дата звернення 25.02.2024 р.).

23. Постанова Об'єднаної Палати ВС по справі 922/445/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/85211544> (дата звернення 25.02.2024 р.).

24. Постанова КГС ВС від 16.05.2018 р. по справі 923/567/17. URL: <https://verdictum.ligazakon.net/document/74160410> (дата звернення 25.02.2024 р.).

